పేద భారతీయుడు

శ్రీకృష్ణ రాజారావు

తూరుపు కాంత రక్తవర్ణపు చీర సింగారించుకొని తన దేవుడి కోసం ఆతృతతో ఎదురు చూస్తోంది. చలి హోరెత్తిస్తున్నా ఈ డ్యూటీ తప్పదు కదా అనుకుంటూ, రానా వద్దా అని సంశయిస్తూ మబ్బుల్లోంచి తొంగి చూశాడు సూర్యుడు. కృష్ణశాస్త్రి కృష్ణలో స్నానంచేసి, సంధ్య వార్చుకొని, పట్టు పంచ కట్టుకొని, పట్టు ఉత్తరీయం ఛాతీపై కప్పుకొని ఆలయానికి బయలుదేరాడు.

"కౌసల్యా సుప్రజారామా, పూర్వా సంధ్యా ప్రవర్తతే" అంటూ వేంకటేశ్వర సుప్రభాతం పాడుకొంటూ ఆలయం తలుపులు తెరిచాడు.

కృష్ణశాస్త్రిని చూడటం తోటే "అప్పుడే వచ్చావా" అన్నట్లుగా నవ్వాడు ఆపద మొక్కులవాడు.

"వచ్చాను స్వామీ" అన్నట్లుగా కళ్ళలోనే జవాబు చెప్పి, క్రితం రోజు అలంకరించిన పూలదండలను తీసివేస్తుండగా ప్రెసిడెంటుగారి పాలేరు పూలు, పూల దండలు తెచ్చాడు. కృష్ణశాస్త్రి వాటిని అందుకొని తన తృప్తి తీరా స్వామికి అలంకరణచేసి పూజా కార్యక్రమాలు మొదలు పెట్టాడు. బుద్ధిగా కూర్చొని అన్నీ చేయించుకుంటున్నాడు తిరుమల గిరివాసుడు.

ఆంధ్ర దేశానికి మారుమూల అదొకపల్లె. వూరంతా తోటలు. వూరికి ప్రక్కగా పారుతున్న కృష్ణమ్మ, దగ్గరలోనే వేంకటేశ్వర స్వామి ఆలయం. ఆలయానికి దగ్గరగా బ్రాహ్మణవాడ. ఇంకాస్త ముందుకు వెళితే హరిజనవాడ, వాడలో పెద్ద చర్చి. ఆ పల్లెలో అన్నివర్ణాలవారు ఉన్నా—హరిజన, బ్రాహ్మణ కుటుంబాల సంఖ్య మాత్రం కాస్త ఎక్కువ, అయినా ఎవరి ఆచారాలు వాళ్ళవి. ఎవరి సాంప్రదాయం వారిది. ఎన్నో తరాలనుంచి అలా సాగిపోతూనే ఉంది వాళ్ళ జీవన ప్రవంతి.

కొన్ని తరాలనుంచి సంక్రమించిన వారసత్వం ప్రకారం కృష్ణశాస్త్రి ఆలయ పూజారిగా కాలం వెళ్ళబుచ్చుతున్నాడు. అతని తాతముత్తాతలు గొప్ప పండితులు. దైవభక్తి పరాయణులు. వారి వారసత్వాన్ని పుణికి పుచ్చుకున్నాడు ఇతడు కూడా. తలితండ్రులు చాలా చిన్న తనంలోనే వివాహం చేసినా అతనికి వైవాహిక జీవితపు వాంఛలులేవు. ఎప్పుడూ తను, తన దేవుడు ఇదే అతని ప్రపంచం. స్వామివారికి వైభవోపేతంగా అలంకరణలు చేసి, ఆయనకు ఎదురుగా కూర్చొని పాటలు పాడుకుంటూ ఆ భగవత్ సాన్నిధ్యంలో బాహ్య ప్రపంచాన్ని మర్చిపోయి భక్తి పారవశ్యంలో మునిగిపోతూ ఉంటాడు. అలా ఎన్ని గంటలో గడిపి మెల్లగా ఇంటికి బయలుదేరుతాడు. దారిలోనే ఉన్న ప్రెసిడెంటుగారి ఇంటికిపోయి స్వామివారి ప్రసాదాన్ని ఇచ్చి

ఇంటికి వస్తాడు. కృష్ణశాస్త్రికి ఇల్లంటే ఆలయమే. తను ఉంటున్న ఇల్లు తనది కాదంటాడు. అది తన తలితండ్రుల ఇల్లట. వాళ్ళిద్దరూ వైకుంఠ వాసులైనా అతనికి ఏ చీకు చింతాలేదు. వాళ్ళు లేనిలోటు అతని భార్య గాయత్రి తీరుస్తుంది.

ఆలయంలో పూజ అయ్యేవరకు కృష్ణశాస్త్రి పచ్చి మంచి నీళ్ళుకూడా ముట్టుకోడు. అందుకనే అతడు ఇంటికి రాగానే వేడివేడి పాలు అందిస్తుంది గాయత్రి.

మౌనంగా గ్లాసు అందుకొని పాలు త్రాగి, మెల్లగా వచ్చి వరండాలో చాప పరుచుకొని ఏ భగవద్గీతో, రామాయణమో, భారతమో చదువుకుంటూ కూర్చొంటాడు.

వంట కార్యక్రమం పూర్తి అయ్యేం తరువాత అన్నీ వడ్డించి "భోజనానికి లేస్తారా" అని గాయత్రి కేకవేస్తే-

చదువుతున్న పుస్తకాన్ని మూసి వెళ్ళి మౌనంగా ఆమె పెట్టింది తిని బయటకు వచ్చేస్తాడు.

ఇది వండలేదేమిటి. అది వండ లేదేమిటి అంటూ ఎప్పుడూ అతడు అడగడు. అడిగే అవకాశం గాయత్రి ఇవ్వదు. అతనికి ఏది ఇష్టమో ఆమెకు తెలుసు.

ఇదిలేదు, అదిలేదు అంటూ అతన్ని ఎప్పుడూ విసిగించదు గాయత్రి. కృష్ణశాస్త్రిపై ఉన్న అభిమానం కొద్దీ వూరివాళ్ళే అన్ని వస్తువులు సమకూరుస్తారు.

భోజనం కాగానే కాసేపు విశ్రాంతి తీసుకొని, సాయంత్రం ఆలయానికి వెళితే మళ్ళీ రాత్రికి ఎప్పటికోరాక, మౌనంగా భోజనంచేసి గాయత్రి వేసిన ప్రక్కపై నడుం వాల్చుకొంటే తెల్లారి మళ్ళీ ఆమె లేపేవరకు నిద్ర మెళుకువ రాదు. ఇద్దరి మధ్యా ఎక్కువ మాటలతో పని లేకుండా కాలం గడిచి పోతుంది.

*　　*　　*

కృష్ణశాస్త్రి త్రుళ్ళిపడుతూ లేచాడు, కిటికీ లోంచి సూర్యకిరణాలు ముఖంమీదపడి చురుక్కుమనే సరికి.

అరే సూర్యోదయం అయిపోయింది. ఇంతవరకు తనని లేపకుండా గాయత్రి ఎక్కడికెళ్ళింది అనుకుంటూ గబగబా లేచి గాయత్రి కోసం ఇల్లంతా వెతికాడు. పెరట్లో చూశాడు. ఎక్కడాలేదు.

బయటకువచ్చి ప్రక్క ఇంటి వాళ్ళని ఎదురింటి వాళ్ళను అడిగాడు. అక్కడా లేదనే సమాధానం.

'స్వామివారి ఆరాధనకు వేళ మించిపోతుంది, కృష్ణకు వెళ్ళే టైం కూడాలేదు' అనుకుంటూ పెరట్లోనే స్నానంచేసి తలుపులు దగ్గరగావేసి ఆలయానికి బయలుదేరాడు.

ఎందుకనో మనసు మనసులోలేదు. ఎన్నో ఆలోచనలు. ఎంత ప్రయత్నించినా పూజవైపు మనసు లగ్నం కావటంలేదు. అందుకే "దేవా ఈ రోజెందుకనో మనస్సు నీయందు లగ్నం చేయలేక పోతున్నాను. నన్ను క్షమించు" అంటూ ఒక నమస్కారంచేసి ఇంటికి బయలుదేరాడు.

తను దగ్గరగా వేసి వెళ్ళిన తలుపులను తిరిగి తనే తెరిచాడు. ఎన్నడూ లేంది ఇల్లంతా శూన్యంగా కనిపించింది.

తను ఆలయం నుంచి రాగానే వేడివేడి పాలు అందించే గాయత్రిలేదు.

తను ఏ భగవద్గీతో చదువుకుంటూ కూర్చొని ఉంటే "భోజనానికి లేస్తారా" అని పిలిచే గాయత్రిలేదు.

ఎక్కడి కెళ్ళింది?

ఏమిటి తనీ రోజు ఇలా అయిపోతున్నాడు, వాంఛలకు దూరంగా ఉన్నా ఏదో తెలియని ఆరాటం! తాళి కట్టిన పాపానికి ఇలా తను క్రుంగిపోతున్నాడా?

సమాధానం దేనికీ దొరకటంలేదు. బీరువా లోంచి భగవద్గీత తీసుకొని వరండాలో చాప పరచుకొని చదువుకుంటూ కూర్చొన్నాడు. పేజీలు తిరగవేస్తూ ఉంటే చిన్న తెల్లకాయితం మీద ముత్యాల్లాంటి అక్షరాలు కనిపించాయి, ఆ వ్రాత గాయత్రిది.

వాంఛలకు అతీతంగా, పరమ భక్తుడిలా

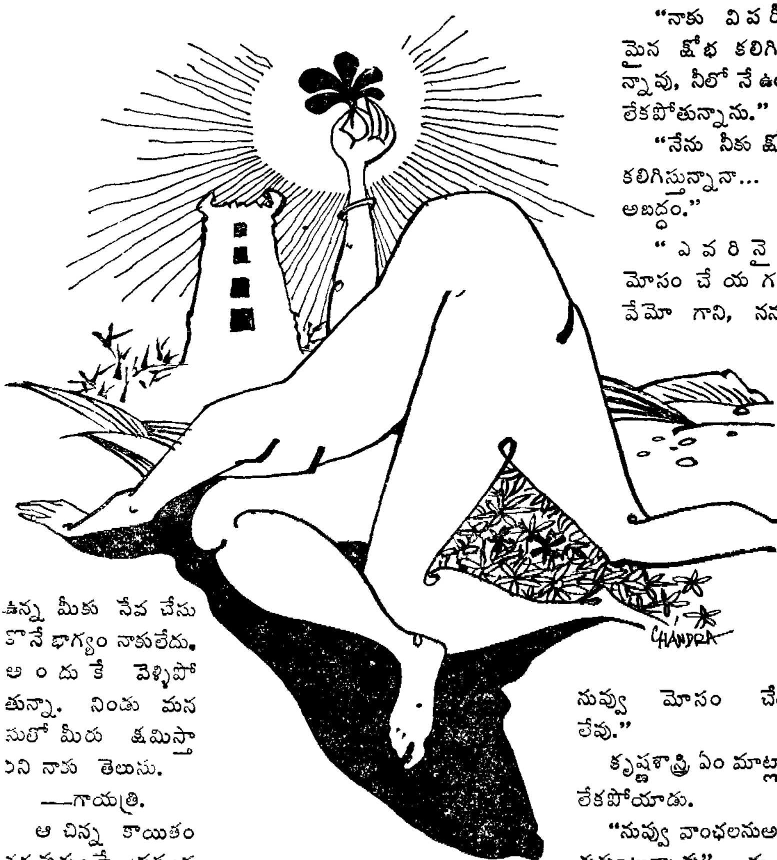

ఉన్న మీకు సేవ చేసుకొనే భాగ్యం నాకులేదు. అందుకే వెళ్ళిపోతున్నా. నిండు మనసులో మీరు క్షమిస్తారని నాకు తెలుసు.

—గాయత్రి.

ఆ చిన్న కాయితం చదువుతుంటే ప్రపంచమంతా గిర్రున తిరిగినట్లయింది. నోటిమాట రాలేదు.

గబగబా గీతలో తన కిష్టమైన భక్తి యోగాన్ని రెండు మార్లు పఠించిన కానేపటికి మనస్సు శాంతించింది. కాస్సేపు కళ్ళుమూసుకొని ధ్యానంలో అలాగే కూర్చొండి పోయాడు కృష్ణశాస్త్రి.

"ఎవరు నువ్వు?" ఎదురుగా తనలాంటి మనిషే హఠాత్తుగా కన్పించడంతో గద్దించినట్లుగా అడిగాడు కృష్ణశాస్త్రి కళ్ళు తెరచి.

"నీ అంతరాత్మను."

"అయితే బయటకు ఎందుకు వచ్చావు?"

"నాకు విపరీతమైన క్షోభ కలిగిస్తున్నావు, నీలో నేఉండలేకపోతున్నాను."

"నేను నీకు క్షోభ కలిగిస్తున్నానా... .. అబద్ధం."

"ఎవరినైనా మోసం చేయగలవేమో గాని, నన్ను నువ్వు మోసం చేయలేవు."

కృష్ణశాస్త్రి ఏం మాట్లాడలేకపోయాడు.

"నువ్వు వాంఛలనుఅణుచుకుంటున్నావు" మళ్ళీ అంది అంతరాత్మ.

"నేను వాంఛలను అణుచుకుంటున్నానా.... శుద్ధ అబద్ధం."

"నేమిందే చెప్పానుగా నన్ను మోసం చేయలేవని."

"సరే నువ్వు చెప్పేదేదో చెప్పు."

"నీవు వాంఛలను అణుచుకొనే శక్తి ఉండవచ్చు, కానీ ఎదుటి మనిషి వాంఛలు ఎలా చంపుకో కలదు? అందుకే గాయత్రి వెళ్ళిపోయింది. నువ్వు వట్టి మూర్ఖుడివి. కామిగాని వాడు మోక్షకామి కాడు అన్న సూక్తి తెలియదా?"

"తెలుసు, కానీ మోక్షం కోసం నేను కామిని కాలేను. అసలు నాకు మోక్షమే అక్కర్లేదు, నాకు కావలసింది మనసా వాచా ఆ దేవదేవుణ్ణి కొలుచుకుంటున్నానన్న తృప్తి"

"నువ్వు ఎంత వాదించినా గాయత్రి వెళ్ళి పోటానికి కారకుడవు నువ్వు . నువ్వు ." అంతరాత్మ ఘోషిస్తూంది.

కళ్ళు మూసుకొని మళ్ళీ కళ్ళు తెరిచేసరికి ఎదురుగా తన రూపంలేదు. అంతా భ్రమ చిన్నగా నిట్టూర్పు నిర్లిప్తత. ఆలోచనలతో ఎన్నో గంటలు గడిచి పోతున్నాయి.

ఈ రోజుకు శెలవు అన్నట్లుగా సూర్యుడు పడమటి సుందరి ఒడిలోకి ఒదిగిపోతూ ఏం శృంగారం అభినయించాడో వళ్ళంతా కంది పోయింది సుందరికి.

కృష్ణశాస్త్రి మెల్లగా లేచి పెరట్లోనే స్నానం చేసి ఆలయానికి వెళ్ళటానికి ఉద్యుక్తుడౌతున్నాడు. ఉదయంనుంచి ఆహారం ఏమీ తీసుకోక పోవటంవల్ల చాలా నీరసంగా ఉన్నాడు. 'పాలు త్రాగారా?' 'భోజనం చేశారా' అని అడిగిన వాళ్ళులేరు. పెద్దలు ఏ పనిచేసినా యోచించి చేస్తారు కాబోలు.... ఎవరికి ఎవరు తోడులేకున్నా 'నేను నీకుతోడు' 'నీవు నాకు తోడు' అని అనుకోవటం కోసం వేసిన బంధమే వివాహమా? ఎక్కడెక్కడ తిరిగి వచ్చినా ఇంటికి రాగానే ఆప్యాయంగా పలకరించే తోడు భార్యా?

ఏమిటో గాయత్రి లేనిలోటు తన కిప్పుడు తెలుస్తూంది. భక్తుడికి దేవుడికి మధ్య అగాధం లాంటిది ఈ సంసార బంధం అనుకొని కోరికలను త్యజించాడు తను. తన పద్ధతి సరి అయినది కాదా?

"కృష్ణశాస్త్రిగారూ" వాకిట్లో ఎవరో పిలుస్తుంటే వరండాలోకి వచ్చాడు కృష్ణశాస్త్రి.

ఎదురుగా ప్రెసిడెంటు లక్ష్మిపతి. ఒక్కక్షణం ఆశ్చర్యపోయాడు. ఎన్నడూ ఈ సమయంలో రాని ప్రెసిడెంటుగారు రావటం విడ్డూరమే. అతిథి మర్యాద గుర్తుకువచ్చి గదిలోంచి కుర్చీ తీసుకొచ్చి వరండాలో వేసి.

"అలా నిలబడే ఉన్నారే...రండి" అంటూ ఆహ్వానించాడు.

మౌనంగావచ్చి కుర్చీలో కూర్చున్నాడు లక్ష్మిపతి. కృష్ణశాస్త్రి చేతులు కట్టుకొని అలా నిలబడే ఉన్నాడు.

"గాయత్రి లేదటగా " లక్ష్మిపతే ముందుగా మాట్లాడాడు.

"లేదు వెళ్ళిపోయింది."

"ఎక్కడికి?"

"తెలియదు."

"పకీరుకూడా లేడట" అసలు విషయం ఎలా చెప్పాలో అర్థంకాక అన్నాడు లక్ష్మిపతి.

గాయత్రి వెళ్ళిపోటానికి, పకీరు లేకపోటానికి సంబంధం ఏమిటి అని మనస్సులో అనుకున్నా పైకి మాత్రం.

"ఆఁహా" అన్నాడు కృష్ణశాస్త్రి.

"ఆహా ఏమిటి పకీరు గాయత్రి కలిసి పట్నం వెళ్ళే బస్సులో ఎక్కటం ముగ్గురు చూశారు."

ఆ క్షణంలో గుండె ఆగి చచ్చిపోతే బాగుండును అనిపించింది కృష్ణశాస్త్రికి. లేకపోతే ఒక ముస్లింతో-రోజూ మడి, ఆచారం, పూజలు పునస్కారాలలో తేలియాడే గాయత్రి వెళ్ళిపోవటమా! వాంఛలకు కులమతాల ప్రసక్తేదా?

ఏం మాట్లాడలేక మౌనంగా నిలుచుండిపోయిన కృష్ణశాస్త్రిని చూస్తూ

"ఆలయం తాళాలు ఇలా ఇవ్వండి" అన్నాడు లక్ష్మిపతి.

"అంటే " అర్థం కానట్లుగా అడిగాడు కృష్ణశాస్త్రి.

"ఈరోజునుంచి మీరు ఆలయానికి రావలసిన పనిలేదు."

"భగవాన్ నా గుండెకు ఇంతటి నిబ్బరం పెట్టావేమిటి. ఒక్కొక్కమాట అగ్ని పర్వతాల్లా బ్రద్దలు అవుతుంటే ఈ గుండె ఆగిపోదేమిటి!" అనుకొన్నాడు కృష్ణశాస్త్రి.

"తాళాలిస్తే నే వెళతాను."

"నేనేం తప్పు చేశాను?" దండిస్తున్న ఉపాధ్యాయుణ్ణి ప్రశ్నిస్తున్న పసివాడిలా అడిగాడు.

"నీ భార్య తప్పు చేసింది"

"అందుకు నాకా శిక్ష?"

"రెండు చేతులు కలిస్తేనే చప్పట్లు మ్రోగేది. మీలో ఏ లోపం లేకపోతే గాయత్రి పకీరుతో ఎందుకు వెళ్లిపోతుంది?" కృష్ణశాస్త్రి మగతనాన్ని సవాలు చేస్తున్నట్లుగా ప్రశ్నించాడు లక్ష్మీపతి కుర్చీలోంచి లేస్తూ.

సమాధానం ఏం చెప్పకలడు. అందుకే చేతిలో ఉన్న తాళాలను లక్ష్మీపతి కిచ్చేశాడు. అప్పుడే ఒకరి కళ్ళల్లోకి ఒకరు సూటిగా చూసుకున్నారు ఇద్దరి కళ్ళల్లో కన్నీళ్ళే.

"శాస్త్రిగారూ—మీ రెంతటి భక్తులో నాకు తెలుసు. కానీ మన బ్రాహ్మణ వాడలోని పెద్దల నిర్ణయం ప్రకారం నడవవలసి వచ్చింది. అందుకు నన్ను క్షమించండి" అంటూ నిండు మనస్సుతో నమస్కారంచేసి వడివడిగా నడుచుకుంటూ వెళ్ళిపోతున్న లక్ష్మీపతిని చూస్తూ నిలుచొండిపోయాడు కృష్ణశాస్త్రి.

ఇంతవరకు ఇల్లే శూన్యంగా కనిపించింది. ఇప్పుడు ప్రపంచమంతా శూన్యంగా కనిపిస్తూంది. తరాలుగా వస్తున్న పూజారత్వం ఈ రోజు తనతో ముగిసిపోయింది. ఒక విధంగా బ్రాహ్మణవాడ అంతా తనని వెలివేసినట్లే. ఏం మనుషులు వీళ్ళు! తప్పుచేసిన వాళ్ళను వదిలివేసి తప్పుచేయని వాళ్ళకా శిక్షవిధించేది!

ఈ ఆలోచనలు ఎప్పుడూ ఉండేవే. కానేపు ఆలయానికి వెళితే కాస్త మనస్సు శాంతిగా ఉంటుంది. పూజారిగా తను పనికిరాడని చెప్పారుగాని ఒక భక్తుడిలా వెళితే ఎవరు అభ్యంతరం చెపుతారు.

తలుపులు చేరవేసి ఆలయానికి బయలుదేరాడు. మెల్లగా తను నడుస్తుంటే ఎన్నడూ లేంది అందరూ కొత్తగా వింతగా తనవంకే చూస్తుంటే సిగ్గుతో కుంచించుకుపోయాడు. గాయత్రి లేచి పోయిందన్న వార్త ఊరంతా తెలిసిపోయి ఉంటుంది. పల్లెటూరు కదా ఇలాంటి వార్తలు త్వరగా వ్యాపిస్తాయి. గుడి

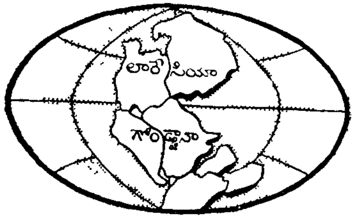

రెండు వందల మిలియను సంవత్సరాల క్రితం మన ప్రపంచంలో ఒకే ఒక భూభాగం వుండేది! 180 మిలియను సంవత్సరాల క్రితం, ఇది ఉత్తర (లారేసియా) దక్షిణ (గొండ్వానా) భాగాలుగా విడివడింది. లారేసియా నుండి ఉత్తర అమెరికా, గ్రీన్‌లాండ్, ఐరోపా, ఆసియా ఖండాలు పుట్టాయి. గొండ్వానా నుండి దక్షిణమెరికా, ఇండియా, ఆస్ట్రేలియా, అంటార్కిటికాలు విడివడ్డాయి ఈ ఖండాలు యిప్పటికీ ఒకదాని నుండి మరొకటి దూరంగా జరిగిపోతున్నాయి (Continental Drift)!

చుట్టూ మూడుసార్లు ప్రదక్షిణ చేసివచ్చి బయటే తన దేవుడు కనిపించేలా కూర్చున్నాడు. ఆయనకు కూడా తనమీద కోపం వచ్చిందేమోనని పరీక్షగా చూశాడు.

"నువ్వు నాకు పూజచేయటానికి అనర్హుడివి" అన్నట్లుగాలేదు, ఆయన చూపు. "ఏమిటి ఇంకా బయటే కూర్చొన్నావు రా వచ్చి నీ పూజా కార్యక్రమాలు మొదలుపెట్టు" అని ఆప్యాయంగా పిలుస్తున్నట్లుగా ఉంది.

రామశాస్త్రి పూజచేస్తున్నాడు. మంత్రాలు తనకి స్పష్టంగా వినిపిస్తున్నాయి. చాలాచోట్ల మంత్రాల్లో అపస్వరాలు పలుకుతున్నాయి. విగ్రహాలంకరణకూడా ఏం బాగాలేదు.

పరులకు దత్తు వెళ్ళిపోతున్న పసివాడు తనకు జన్మ నిచ్చిన తల్లితండ్రులవైపు దీనంగా చూస్తున్నట్లుగా ఉంది ఆ దేవుడి చూపు. కళ్ళల్లోని ఆవేదన తనకి తెలియకూడదని కాబోలు కళ్ళపై నామాలు దిద్దుకున్నాడు. అయినా తనకు ఆయన దీనమైన చూపులు, ఆవేదన కనిపిస్తూనే ఉంది.

స్వామివారికి ప్రసాదం నివేదనచేసి బయటకు వచ్చిన రామశాస్త్రికి యోగిలా కూర్చొన్న కృష్ణశాస్త్రిని చూసేసరికి పరమానందం కలిగింది. తన గొప్ప తెలియ చేసుకొనేందుకు "ఏమిటోయ్ బయటే కూర్చొన్నావు", అంటూ పలకరించాడు.

"ఏం లేదు ." క్లుప్తంగా జవాబుచెప్పాడు కృష్ణశాస్త్రి.

"ఈ రోజునుంచి నన్ను ఆలయ పూజారిగా నియమించారు."రామశాస్త్రి గర్వంగా జంధ్యాన్ని చేతులతో సవరించుకుంటూ చెపుతుంటే నిర్లిప్తంగా నవ్వుకున్నాడు కృష్ణశాస్త్రి.

రామశాస్త్రికి తనంటే ఎప్పుడూ ఈర్ష్యే! ఎందుకో మరి కారణం తెలియదు.

'తన పదవి నాకొచ్చిందని ఏడుపు కాబోలు ఉలుకు పలుకు లేకుండా కూర్చొన్నాడు' అనుకొంటూ గొణుక్కుంటూ లోపలకు వెళ్ళిపోయాడు రామశాస్త్రి.

చీకటి బాగా చిక్కబడింది. కీచురాళ్ళు వింత ధ్వనులు చేస్తున్నాయి. ఆకాశంలో చుక్కలు మిణుకు మిణుకు మంటున్నాయి. అప్పటివరకు కళ్ళుమూసుకొని ధ్యానంలో మునిగిపోయిన కృష్ణశాస్త్రి మెల్లగా కళ్ళు తెరిచాడు. చుట్టూ చీకటి.. ఆలయం తలుపులు తాళాలువేసి ఉన్నాయి. మెల్లగా లేచి ఇంటికి బయలుదేరాడు.

"ఈ రోజు స్నానానికి రాలేదేం" అన్నట్లుగా కృష్ణమ్మపైనుంచి వచ్చిన గాలి ఒడలంతా తడిమి వెళ్లింది. ఊరంతా నిద్రపోతుంది.

అక్కడక్కడా వీధి కుక్కలు మాత్రం "భోయ్" అంటూ అరుస్తున్నాయి.

ఈ రోజల్లా తనకు ఉపవాస దినమే. ఇంటికి వచ్చాడు. ఇల్లంతా చీకటి రంగు పూసుకున్నట్లుగా ఉంది. లైటన్నా వెలిగించుకోకుండా చీకటిలోనే మంచం వాల్చుకొని పడుకున్నాడు. మళ్ళీ ఆలోచనలు

తనకు పెళ్ళయి పది సంవత్సరాలైనా, గాయత్రి కాపురానికొచ్చి మూడేళ్ళే. గాయత్రి కొత్తలో తనని ఎంతగా కవ్వించేది.

అవసరం ఉన్నా లేకపోయినా తనని రాసుకుంటూ తిరిగేది. స్నానం చేయగానే ఆ తడి బట్టల్లో వచ్చి తన ఎదురుగా నిలుచునేది. తడి బట్టల్లోంచి ఆమె యవ్వనపు పొంగులు అణువు అణువు కనిపిస్తుంటే తనలో ఆవేశ తరంగాలు ఉవ్వెత్తున లేచినా, పొంగే పాలపై నీళ్ళు చిలకరించినట్లుగా భక్తిమార్గం కనపడేది. ఎన్నో రాత్రులు హఠాత్తుగా మీదపడి తన వక్షద్వయాన్ని తన గుండెలకు గాఢంగా అదిమి తనలో కామవాంఛ పొంగించేందుకు ఎన్నో ప్రయత్నాలు చేసింది. అయినా తను పాషాణమే.

"నన్నెందుకు పెళ్ళిచేసుకున్నారు?" అంటూ ఒకసారి సూటిగా ప్రశ్నించింది గాయత్రి.

"నే చేసుకోలేదు! నా తల్లితండ్రులు చేశారు"

"మీ ఇష్టం లేకుండానే చేశారా?"

"నా కప్పుడు చిన్న వయస్సు. నా ఇష్టాయిష్టాలతో వాళ్ళు ప్రమేయం పెట్టుకోలేదు .. గాయత్రీ నాకు ఈ వాంఛలులేవు. అనవసరంగా నాపై ఆశలు పెంచుకోకు." అంటూ ఖచ్చితంగా చెప్పేశాడు ఓ రోజు.

ఆ తరువాత తన తల్లి తండ్రులు కొద్ది రోజుల తేడాతో స్వర్గస్తులు కావటంతో ఇంటి బాధ్యత గాయత్రి తీసుకొంది. మెల్లమెల్లగా పరిస్థితులతో రాజీపడిపోయింది. ఆ నాటినుంచి గాయత్రి తన సేవకురాలు. ఇప్పుడు అర్థం అవుతుంది, గాయత్రి ఇన్నాళ్ళు ఆలంబన కోసం ఎదురు చూసింది. ఆసరాగా ఫకీరు దొరికాడు.

వెళ్ళిపోయింది. ఆమెలో ఏ తప్పూలేదు.

అసలు తనలో ఇంత భక్తి భావం పెరగటానికి తన తల్లే కారణం. చిన్నప్పుడు భారతం, రామాయణం, శివపురాణం, భగవద్గీత ఇలా ఎన్నో భక్తి ప్రధానమైన పుస్తకాలలోని సారాంశాన్ని తనకు పాలతో కలిపి పట్టించింది ...కళ్ళల్లోకి నిద్రాదేవత రావటంతో కళ్లు మూసుకున్నాడు కృష్ణశాస్త్రి.

* * *

"శాస్త్రిగారూ మీ భార్య లేచిపోయిందటగా." వరండాలో కూర్చొని రామాయణం చదువు

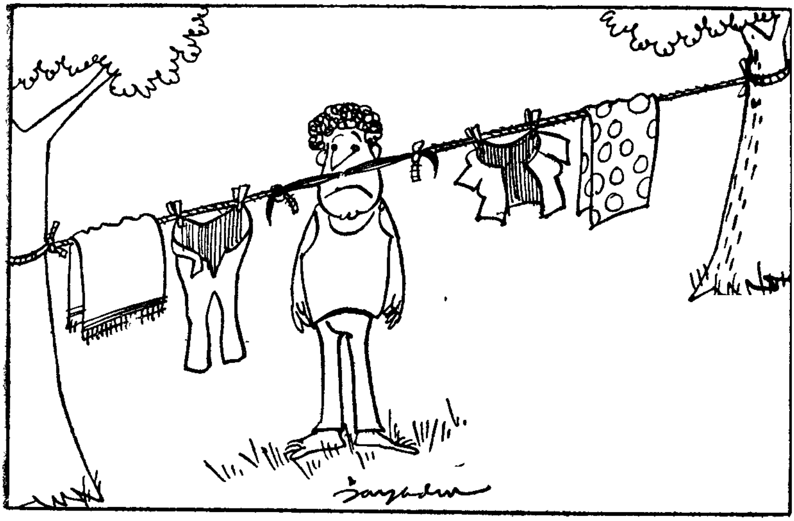

కుంటున్న కృష్ణశాస్త్రి తలఎత్తి చూశాడు. ఎదురుగా ఇకిలిస్తూ నిలబడ్డాడు ఆచారి. ఆచారి ప్రక్కవూరి పూజారి. అంటే ఈ వార్త ప్రక్కవూరికి కూడా వ్యాపించిందన్నమాట.

అతనితో మాట్లాడటం ఇష్టం లేకపోయినా మర్యాదకోసం

"రండి ఇలా వచ్చి కూర్చోండి" అన్నాడు.

ఆచారివచ్చి చాపమీద కూర్చొన్నాడు.

"మా వూరంతా గుప్పుమనేసరికి ఏదో కష్టకాలంలో ఉన్నారు కదా పలకరించి పోదామని వచ్చాను. అసలు ఏం జరిగింది"అన్నాడు ఆచారి.

అతడు సానుభూతితో అంటున్నాడో, వ్యంగ్యంగా అంటున్నాడో కృష్ణశాస్త్రికి అర్థం కాలేదు.

"ఏమిటండీ ఇందాకటి నుంచి నేనే మాట్లాడుతున్నాను, ఒక్కదానికి సమాధానం చెప్పరేమిటి?"

"ఏం సమాధానం కావాలి మీకు?"

"మీ భార్య ఎందుకు లేచిపోయింది?"

"అది నా భార్యను అడగవలసిన విషయం" విసుగ్గా అన్నాడు కృష్ణశాస్త్రి.

"అయ్యో ఏదో పలకరించి పోదామనివస్తే విసుక్కుంటారేమిటి, అయినా సంసారానికి పనికిరాని వాళ్ళ భార్యలే లేచిపోవటం జగమెరిగిన సత్యం. ఎప్పుడూ ఈ గుళ్ళు రామాయణాలు కాకుండా కాస్త డాక్టరు దగ్గరకుపోయి మీలో లోపం ఏమిటో తెలుసుకోండి. వస్తా" అంటూ విసురుగా లేచి వెళ్లిపోతున్న ఆచారిని చూస్తూ "ఎందుకు వచ్చినట్లు ఎందుకు వెళ్లినట్లు" అనుకున్నాడు. లీలగా ఆ ఉదయం జరిగిన సంఘటన గుర్తుకు వచ్చింది.

తను స్నానంచేసి వచ్చేవరకు ఒడ్డునే నిలబడే హరిజనవాడ నాయకుడు ఆనందం ఈ రోజు తను స్నానం చేస్తుంటే కృష్ణలో దిగి తనకు దగ్గరగా వచ్చి మరీ కడవతో నీళ్ళు ముంచుకు పోతూ.

"ఏం పంతులు నీ పెళ్ళాం లేచిపోయిందటగా" అంటూ ఎంత హీనంగా మాట్లాడాడు.

"దేవుడికి నాలుగు పూలేసి పూజచేయటమే కాదు. పెళ్ళాంతో సంసారం చేయటం కూడా వచ్చి ఉండాల" అంటూ తనకి గీతోపదేశం కూడా చేశాడు.

ఇంకా నలుగురైదుగురు ఇలాగే మాట్లాడారు. ఏమిటి వీళ్ళంతా ఇలా పరిహసిస్తున్నారు....నిజంగా తను వైవాహిక జీవితానికి

పనికిరాడా? తనకి మగతనం లేదా? అందుకేనా ఇన్నాళ్లు కోరికలు లేకపోవటం! ఆలోచనల మీద ఆలోచనలు. రామాయణం పుస్తకాన్ని బీరువాలో పెట్టి వచ్చి మళ్ళీ వరండాలో కూర్చొన్నాడు. తన బ్రతుకు కుక్క బ్రతుక్కంటే హీనం అయిపోయింది. వూళ్లో వాళ్ళందరూ తనని తన్నినా బాధపడేవాడు కాదు. కానీ తుపాకి గుళ్ళకంటే పదునుగా గుండెల్ని కోసేసే మాటలు.

"సంసారానికి పనికిరాని వాళ్ళ భార్యలే లేచిపోవటం జగమెరిగిన సత్యం."

"దేవుడికి నాలుగు పూలేసి పూజచేయటమే కాదు పెళ్ళాంతో సంసారం చేయటం వచ్చి ఉండాల."

మళ్ళీ మళ్ళీ గుర్తుకు వస్తున్నాయి. ఉన్నట్లుండి ఈ వూరి వారందరిమీద కోపం, ద్వేషం గుండెల్ని చీల్చుకొని ఆవేశంగా బయటికి వస్తున్నాయి. తన మగతనం నిరూపించుకోవాలి. ఎలా? ఎలా? ఇన్నాళ్లు నిగూఢంగా దాగి ఉన్న కామక్రోధాలు ఒక్కసారి విజృంభిస్తున్నాయి. శరీరం కోరికలతో కాగిపోతుంది. ఇన్నాళ్ళు అక్కర్లేని "అనుభవం" ఇప్పుడు కావాలి కావాలి అంటూ గోలచేస్తుంది హృదయం. ఆవేశంగా లేచి బయలుదేరాడు. అప్పటికే చీకటి పడిపోయింది. వడివడిగా నడుస్తున్నాడు.

తను ఎక్కడికి వెళుతున్నాడో ఏం చేయాలనుకుంటున్నాడో అతనికే అర్థం కాలేదు. కృష్ణమ్మ గాలి వంటికి చల్లగా తగిలేసరికి కాస్త ఆగాడు కొద్దిగా ఆలోచిస్తున్నాడు.

తను ఇక్కడ కెందుకు వచ్చాడు? ఏముందిక్కడ? ఎవరో వస్తున్నట్లుగా అడుగుల చప్పుడు వినిపించి వెనక్కి తిరిగి చూశాడు. ఎవరో ఓ మనిషి నీళ్ళ చెంబు పుచ్చుకొని అటుగా వస్తూంది. పల్లెటూళ్ళల్లో ఆడవారు "అవసరం" తీర్చుకోవటానికి వచ్చే సమయమది. దగ్గరిగా వచ్చిన ఆ మనిషిని పరికించి చూశాడు. ఆమె హరిజనవాడ నాయకుడు ఆనందం కూతురు నీలి.

నీలి కృష్ణశాస్త్రిని చూసి తలవంచుకొని గబగబా ప్రక్కనుంచి వెళ్లిపోతుంటే కృష్ణశాస్త్రి మెదడులో దురాలోచన మెరిసింది.

'నీలీ' రహస్యం చెబుతున్నట్లుగా పిలిచాడు.

నడుస్తున్నదల్లా ఆగి వెనక్కి తిరిగి చూసింది నీలి.

కృష్ణశాస్త్రి మోహావేశంతో, పరుగులాంటి నడకతో నీలికి దగ్గరగా వచ్చాడు.

నీలి భయంతో రెండడుగులు వెనక్కి వేసింది. అయినా ఆమె చేతిని గట్టిగా పట్టుకొని ఆపాడు.

'బాబుగోరు మేం అంటరాని వాళ్ళం' అంది. ఎన్నడూ తన వంకైనా సరిగ్గా చూడని కృష్ణశాస్త్రి ప్రవర్తన ఆమెకు భయం, కంగారు కలిగించాయి.

"నీలీ నువ్వు కావాలి" అంటూ గట్టిగా కౌగిలించుకున్నాడు. నీలి చేతిలోని నీళ్ళచెంబు క్రింద పడిపోయింది. జరగబోయే ప్రమాదం గ్రహించి గట్టిగా విదిలించుకో బోయింది. ఉడుం పట్టులా పట్టుకున్నాడు కృష్ణశాస్త్రి.

"బాబుగోరు తమలాంటి మంచోళ్లు చేయవలసిన పనికాదిది. దయచేసి నన్నొదలండి" ఏడుస్తూ వేడుకుంది నీలి.

ఆమె మాటలు అతనికి వినపడటంలేదు. గింజుకుంటున్న ఆమెను మరింత దగ్గరగా తీసుకొని మొహమంతా ముద్దులతో నింపసాగాడు.

"రక్షించండి" అంటూ పెద్దగా కేకపెట్టింది నీలి.

ఆమెకేక ఏ "ఆపద మొక్కుల"వాడి చెవులకు సోకలేదు. మళ్ళీ కేకపెట్టకుండా కృష్ణశాస్త్రి ఆమె నోటికి అడ్డంగా తన చేతిని గట్టిగా నొక్కిపట్టి, ఎక్కడలేని బలాన్ని ప్రదర్శించి ఆమెను మామిడి తోటలోకి లాక్కుపోయాడు ఆకలితో ఉన్న సింహంలా.

నీలి మేక పిల్లలా గింజుకుంది. అతన్ని గోళ్ళతో రక్కింది.

జుట్టంతా పీకింది. చేయవలసిన ప్రయత్నమంతా చేసి చివరకు నిస్సహాయంగా అతని చేతిలో ఓడిపోయింది.

స్వర్గంలో తేలియాడుతున్న కృష్ణశాస్త్రి ఒక్కసారి తేరుకున్నాడు. ఒక్క క్షణంలో మనిషి పశువులా ఎలా మారగలడో తెలుసుకున్నాడు. తను చేసిన పొరపాటు గ్రహించాడు. అప్పటికే అతన్ని విదిలించుకొని నీలి ఏడుస్తూ వెళ్ళిపోయింది.

కృష్ణశాస్త్రికి ఒక్కసారి భయంవేసి వళ్ళంతా చెమటలు పట్టాయి.

నీలివెళ్లి వాళ్ళ వాళ్ళతో చెపితే అప్పుడు తన పరిస్థితి?

గబగబా ఇంటికి వచ్చేశాడు. ఎదురయ్యే పరిస్థితులు ఆలోచిస్తూ చీకటిలోనే కూర్చొన్నాడు. ఉన్నట్టుండి పెద్దగా కేకలు వినబడటంతో బయటకు వచ్చాడు. లాంతర్లతో హరిజన వాడంతా నడిచి వస్తూంది. అందరి చేతుల్లో కత్తులు, కొడవళ్ళు, గొడ్డళ్ళు ఉన్నాయి. ఆనందం ఉగ్రనరసింహమూర్తిలా ఊగిపోతూ కేకలు పెడుతుంటే ఊరు ఊరంతా మేల్కొంది. వీళ్ళందరూ తన ఇంటి వైపే వస్తున్నారు తనని చంపేస్తారా? ప్రాణభయంతో గబగబా పెరట్లో ఉన్న గడ్డికుప్పలో దాక్కున్నాడు. కేకలు మరింత దగ్గరగా వినిపిస్తున్నాయి. అందరూ కృష్ణశాస్త్రి ఇంటి ముందు ఆగారు.

"ఏరా పంతులూ నా బిడ్డ జీవితం నాశనం చేస్తావురా రా బయటకు నిన్ను ఈ రోజు నరికి పాతేయాలి " అరుస్తున్నాడు ఆనందం.

ప్రెసిడెంటు లక్ష్మీపతి విషయం తెలుసుకోవటానికి వచ్చాడు.

"అరే ఆనందం ఏమిటిరా ఇదంతా" కంగారుగా అడిగాడు లక్ష్మీపతి.

"ఏమిటని మెల్లగా అడుగుతావేమిటయ్యా. మీ బాపనోడు నా బిడ్డని అన్యాయం చేశాడు. ఈవాళ ఆ నా కొడుకుని చంపిగాని నేవెళ్ళను"

"అర్థం లేకుండా మాట్లాడకు. నీ కూతురికి అన్యాయం చేస్తే ఆ విషయం పంచాయితీ జరిపి నేరస్థుణ్ణి శిక్షించాలిగాని ఇలా దౌర్జన్యం జరపటం మంచిపని కాదు" గ్రామ పెద్దగా హెచ్చ

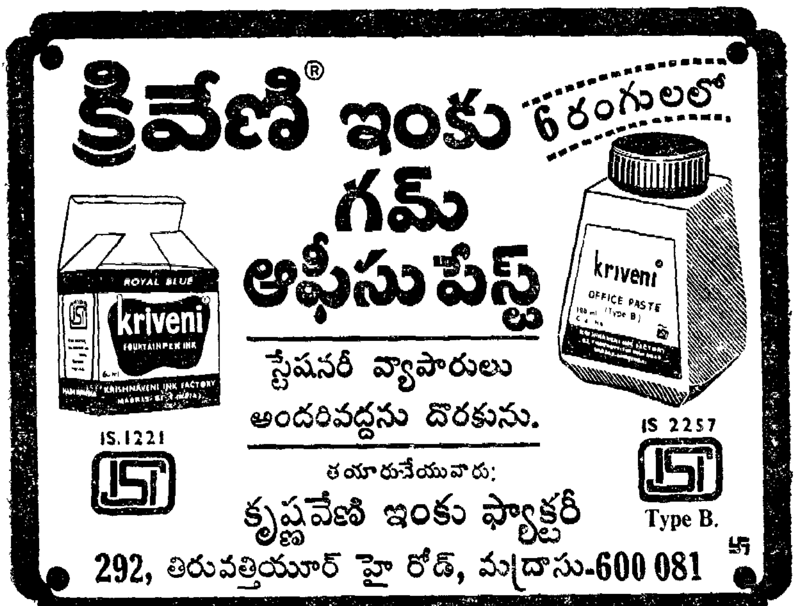

రించాడు లక్ష్మీపతి.

అతని హెచ్చరిక ఎవరూ లక్ష్యపెట్టలేదు. వాడలోని అందరికి ప్రతీకారం తీర్చుకోవాలనే కాంక్ష పెరిగి పోయింది.

"ఇంకా చూస్తారేమిటిరా వాడి ఇల్లు తగల పెట్టండి," కేకపెట్టాడు ఆనందం.

"మీరు ఇల్లు తగల పెడుతుంటే చూస్తూ కూర్చోటానికి ఇక్కడ ఎవరూ గాజులు తొడుక్కోలేదు" అంటూ పెద్దగా తన వాళ్ళ నందరిని పేరుపేరున కేకపెట్టాడు లక్ష్మీపతి.

అతని కేకకోసమే ఎదురుచూస్తున్న వాళ్ళం దరూ కత్తులు, గొడ్డళ్లు భుజాన వేసుకొని రంగంలోకి దిగారు.

"నాకు న్యాయం చేయకపోగా మీ బాప నోళ్ళందరూ కలిసి నాకు అడ్డం వస్తారా. ఈ రోజు ఈ వూళ్ళో ఒక్క బాపనోడు కూడా లేకుండా నరికి పారేస్తాం. ఆ గుడిని బద్దలు కొట్టేస్తాం". ఇష్టం వచ్చినట్లుగా అరుస్తున్నాడు ఆనందం.

"మీరు మమ్మల్ని చంపి మా గుడిని బద్దలు కొడితే, మేం మిమ్మల్ని చంపి మీ చర్చిని భూస్థాపితం చేస్తాం."

అందరూ పెద్దగా కేకలు పెడుతున్నారు. ఆడవాళ్ళందరూ భయంతో ఏడుస్తున్నారు. చూడటానికి అదో చిన్న కురుక్షేత్రంలా ఉంది

కాసేపాగితే రక్తం వరదలై కృష్ణలో కల వటానికి సిద్ధంగా ఉంది. పరిస్థితి అంతా గమ నించాడు కృష్ణశాస్త్రి. ఒక్క క్షణం కూడా ఆలస్యం చేయకుండా స్థిరచిత్తంతో గడ్డి కుప్ప లోంచి బయటకు వచ్చి

"ఆగండి" అంటూ పిడుగులా అరిచాడు.

కలకలం ఆగిపోయింది. అందరి దృష్టి కృష్ణశాస్త్రి పై నిలిచింది.

"తప్పు చేసింది నేను. నా గురించి రక్త పాతం జరగటానికి వీల్లేదు", గంభీరంగా కృష్ణ శాస్త్రి చెపుతుంటే

"అణ్ణి చంపండి " ఎవరో అరిచారు.

నలుగురు వాడలోని హరిజనులు ముందుకు ఉరికారు అతణ్ణి చంపటానికి.

"ఆయన్ని చంపటానికి వీల్లేదు" అంటూ అరిచింది ఓ కంఠం. ఆ కంఠం నీలిది. అందరూ ఆశ్చర్యపోయారు.

"ఏమిటే నీకు పిచ్చి పట్టిందేమిటే."

"ఇది పిచ్చి కాదయ్యా ఆవేదన . . నా ఒక్కదానివల్ల తరాలుగా కలిసి మెలిసి జీవి స్తున్న మీ అందరూ కత్తుల్తో కొడవళ్ళతో పొడుచుకొని చావటానికి సిద్ధమౌతారంటే ఈ చిన్న ప్రాణాన్ని కృష్ణమ్మలో కలిపేసే దాన్ని నే నెలాగో పాడైపోయా. నావల్ల ఆయన్ని చంపటానికి వీల్లేదు. మీరందరూ కొట్టుకొని చావటానికి వీల్లేదు" ఏడుస్తూ ఆవేశంగా చెపుతున్న నీలి వంక కృతజ్ఞతా పూర్వంగా చూశాడు కృష్ణశాస్త్రి.

పుట్టింది తక్కువ కులంలోనైనా, ఎంత గొప్ప మానవత్వం.

"నీలి " అర్థిస్తున్నట్లుగా పిలిచాడు.

"ఏమిటి బాబుగోరు" అంది నీలి.

"నన్ను పెళ్లి చేసుకుంటావా?"

ఇటు అగ్రవర్ణాలవారు అటు హరిజనవాడ లోని వాళ్లు ఉలిక్కిపడ్డారు. ఏదో వినని మాట విన్నట్లుగా అదిరిపడ్డారు. ఒక్కరిలో చలనం లేదు.

"హరిజనులపై అగ్రవర్ణాలవారు అత్యా చారాలు చేస్తున్నారు అంటూ మీటింగులుపెట్టి హరిజనుల అభిమానం, తక్కువ కులంవాళ్లు మమ్మల్ని ఎదిరించటమా అని అగ్రవర్ణాల వారిని కాకాపట్టి వారి అభిమానం సంపాదించి వచ్చే ఎలక్షన్‌లో ఎమ్మెల్యే అవుదామను కుంటున్న ఓ పెద్ద మనిషి గుండెల్లో రాయి పడింది.

"బాబుగోరు మీరు ఆలోచించే అంటు న్నారా? నేను "నీలి అనుమానంగాచూసింది.

"నువ్వు ఎవరన్నది నా కనవసరం. నీలో నే చూసింది నీ మంచితనం. నువ్వు కాదంటే నే చేసిన పాపానికి పరిహారం లేనేలేదు . ... ఇంత జరిగిం తరువాత నువ్వు కాదంటే నాకు ఆత్మహత్యే శరణ్యం."

"అంతమాట అనకండి బాబుగోరు.

నేను అదృష్టవంతురాల్ని " సిగ్గుతో తల వంచుకొని అంది నీలి.

"ఏమిటి నీలిని పెళ్ళి చేసుకుంటావా. మతి ఉండే మాట్లాడుతున్నావా" అంటూ కోపంగా అడిగాడు లక్ష్మిపతి.

"ఆ బాగా ఆలోచించే మాట్లాడుతున్నా" స్థిరంగా పలికాడు శాస్త్రి.

"అలా చేస్తే నిన్ను ఈ వూరినుంచి వెలి వేయవలసి ఉంటుంది."

"ఒకసారి వెలివేయబడ్డవాణ్ణి నాకేం దిగులు లేదు" అంటూ నీలి వైపు తిరిగి "నీలీ నాతో వచ్చేస్తావా" అన్నాడు.

"ఆ . ." అంగీకారంగా తల ఊపింది.

"ఎక్కడికి వెళతావే నంజ మేం అందరం చచ్చాం అనుకున్నావా. నువ్వు వాడవదిలి బయటకు వెళ్ళావంటే చంపేస్తాను" అంటూ అడ్డంగా నిలుచున్నాడు ఆనందం.

నీలి తండ్రి కాళ్ళపై బడి

"చంపు అయ్యా చంపు. జన్మ నిచ్చిన తండ్రి చేతిలో చావటం కంటే అదృష్టమేముంది" అంది.

ఏడుస్తూ కాళ్ళుపట్టుకొని ఉన్న నీలిని విదిలించుకుంటూ

"ఛీ పో సిగ్గుమాలిన నంజ నువ్వు నా కులంలో పుట్టటమే నాకు అవమానం. నీ ఇష్టం వచ్చిన వాడితో పో. నా కంటికి కనిపించకుండా వెళ్ళు. రండిరా ఎదవల్లారా ఆ నంజ ఆటిలో పోతేఏంటి. ఇక ఇక్కడ మనకేం పని. పదండి" అంటూ వాడనుంచి ఎంత ఆగ్రహంతో వచ్చాడో అంత ఆగ్రహంతో వెళ్ళిపోతున్న ఆనందాన్ని వాడలోని వాళ్ళందరూ అనుసరించారు. నీలి కళ్ళు కన్నీళ్ళు వర్షిస్తున్నాయి.

"నన్ను క్షమించు అయ్యా క్షమించు. ఒకసారి ఒకరికి మానం అర్పించుకున్న తరువాత ఇక ఆయనే నా సర్వస్వం" అంటూ మనస్సులోనే అనుకుంది.

"నీలీ . వీళ్ళందరికి దూరంగా ఎక్కడో అక్కడ ప్రశాంతంగా బ్రతుకుదాం పద" అంటూ చేయి చాపాడు కృష్ణశాస్త్రి. అతని చేయినందుకుంది నీలి.

"కృష్ణశాస్త్రి . . " అంటూ లక్ష్మిపతి పిలిచాడు.

ఏమిటన్నట్లుగా చూశాడు కృష్ణశాస్త్రి.

"కృష్ణశాస్త్రీ నీ నిర్ణయం ఆవేశంతో కూడుకుంది. ఈ క్షణంలో నువ్వు చేసిన పని నీకు బాగుండవచ్చు కానీ రేపటి ప్రపంచంలో మీ స్థానం ఏమిటి? మీకు పుట్టబోయే బిడ్డల మాటేమిటి? మీకు పుట్టే బిడ్డ హరిజను డౌతాడా? బ్రాహ్మణుడౌతాడా? ఒక్కసారి బాగా ఆలోచించు."

"లక్ష్మిపతిగారూ నే ఒక్కమాట చెపుతా దయచేసి వినండి. మనది మతసామరస్య దేశం కానీ ప్రతి మనిషి గుప్పెడు గుండెలోనూ మత తత్వం ఎంతగా జీర్ణించుకు పోయిందీ ఈరోజు కళ్ళారా చూశాను నాకు పుట్టబోయే బిడ్డ హరిజనుడు కాదు. బ్రాహ్మణుడు కాదు. వాడు 'భారతీయుడు.' నా బిడ్డల్ని కుల మతాలకు అతీతంగా భారతీయులుగా తయారు చేస్తాను, అందరికీ నా నమోవాకాలు" అంటూ అందరికీ చేతులెత్తి నమస్కరించి నీలి చేయి అందుకున్నాడు కృష్ణశాస్త్రి. అందరూ వారిద్దరి వంక విచిత్రంగా అభిమానంగా చూస్తున్నారు. నీలి, కృష్ణశాస్త్రి సాగిపోతున్నారు—'ఇన్టూ దట్ హెవెన్ ఆఫ్ ఫ్రీడం ఫాదర్, లెట్ మై కంట్రీ ఎవేక్' అని రవీంద్ర కవీంద్రుడు కోరుకొన్న స్వర్గతుల్యమైన సమాజ స్థాపనకు పునాదు లేస్తున్నట్లుగా ముందుకు సాగిపోతున్నారు. ☐

★ ఇస్రాయిల్ దేశాన్ని గురించి ఒక స్నేహితునికి వివరిస్తూ ఒక పెద్దమనిషి ఇలా అన్నాడు. "ఇస్రాయిల్‌కు తూర్పువైపు అరబ్బులున్నారు. పడమరవైపూ అరబ్బులున్నారు. ఉత్తర దక్షిణాలలోనూ అరబ్బులే! పాపం! అరబ్బుల్ని ఆ భగవంతుడు రక్షించుగాక."